

A CONSULAR REPORT FROM CHERNIVTSI TO THE ROMANIAN FOREIGN MINISTER ABOUT THE POLITICAL SITUATION IN THE DUCHY OF BUKOVINA (1914)

Vlad Gafița

“Stefan cel Mare” University, Suceava

Rezumat: Documentul descoperit în Arhivele Ministerului de Externe este un Raport al Consulatului României în Bucovina și Galiția, cu privire la luptele politice ale partidelor românești (Partidul Democrat, Partidul Național și Partidul Independent de Centru) în lunile premergătoare declanșării Primului Război Mondial. Autoritățile austriece îi urmăreau în permanență pe români, bănuindu-i de trădare, iredentism și lipsă de loialitate față de dinastia de Habsburg.

Abstract: The document that was found in the Archives of the Foreign Ministry is a Report of the Romanian Consulate in Bukovina and Galicia. It presents the political struggles of the Romanian parties (Democratic Party, National Party and the Independent Center Party) in the months preceding the onset of the First World War. The Austrian authorities diligently pursued Romanians, suspecting them of treason, irredentism, and lack of loyalty to the Habsburg dynasty.

Résumé: Le document trouvé dans les Archives du Ministère des Affaires Étrangères est un Rapport du Consulat Roumain en Bucovine e ten Galicie sur les luttes politiques des partis roumains (Le Parti Démocrat, le Parti National et le Parti Independent du Centre) au cours des mois précédant le début de la Première Guerre Mondiale. Les autorités autrichiennes le poursuivait sans cesse sur l'irredentisme roumain, les soupçonner de trahison et de déloyauté envers la dynastie des Habsbourg.

Keywords: Romanian Foreign Minister, Bukovina, Nicolae Iorga's Cultural League, The Democratic Party, Romanian National Party, Bucharest, Chernovtsi, ruthenisation of Bukovina, provincial parliament, Chernivitsi, Bucharest, Galicia, Mittelpartei.

Mr. Georgescu, the Romanian consul in the Duchy of Bukovina and Galician Kingdom, informed the Romanian Foreign Minister that both authorities, from Vienna and Chernovtsy were dominated by the concern of the increasing influence of Romania, after the Balkan wars and especially after the Peace of Bucharest (1912). The Austrian central authorities and provincial government of Bukovina had become extremely suspicious on Romania's attitudes and actions on short and medium term. The tension was growing as the information arrived from Romanian Kingdom, bearing the future annexation of Bukovina, Transylvania, and Banat. The Romanians were constantly suspected of spying the Austro-Hungarian Empire. Even the army deserters, who wanted to settle in Bukovina, were considered spies, sent by the

Romanian intelligence services. Every citizen visiting the duchy was severely supervised and controlled. The habitants from compact Romanian villages in Southern Bukovina were often suspected of links with Romania. In addition, they were held for items that would be sent to newspapers in Bucharest or for maintaining correspondence with the nationalist professor and politician, Nicolae Iorga. Tampering with mail coming from Romania became a common practice. Romanians in Bukovina were seen as possible traitors, duchy's government launching into a true persecution against them. Any officer or agent could help to "rescue the Monarchy," denouncing Romanians as irredentists and traitors. The accusations focused primarily on Romanian National Party members or sympathizers.

Unfortunately, the system was developed through the Democratic Party of Bukovina¹, whose leaders such as Aurel Onciul, Mihail Chisanovici, Romul Reuț become also deputies in the provincial Parliament. In order to gain sympathy, the Austrian government concerned about Romania's policy toward Russia, but also on the fervent activity of Nicolae Iorga's "Cultural League." The "Nationalists" were denounced in the Democratic Party's journal ("Foaia Poporului") and in "Die Wahrheit" as well as in meetings of provincial institutions or public gatherings. They were considered by the Austrian State as traitors and irredentists, loyal to Romanian Kingdom. Georgescu posed Aurel Onciul in a very bad light, saying that he had a long career as informer against his fellow compatriots and political opponents. Nikolai Wassilko (the leader of the Ruthenian Party) had him as a model, accusing his opponents (the "Old Ruthenians")² of maintain hidden liaisons with Russia. Austrian authorities perceived these politicians as "saviors of the Fatherland".

The Romanian consul recalled that, at the end of 1913, Romanians had submitted a memorandum relating to each issue (Church, Emperor, Prime Minister, Minister of Religion, and Governor of the Province etc). Their proposal was to establish a separate Ruthenian bishop, preserving the national character of the Orthodox Church in Bukovina. In order to improve the image of the central government at Vienna and of the local government at Chernivtsi, in 1913, politicians such as Constantin Isopescul-Grecul or Mihail Chisanovici were sent to Bucharest. Both of them had previous contact with politicians from Romania, and the King Carol I received them. The government from Chernivitsi considered Chisanovici, deputy in the provincial parliament, a respected leader in Bucharest. Even so, the Romanian consul advised the Foreign Minister that Chisanovici together with Aurel Onciul did not miss any opportunity to denigrate the Romanian state and its citizens. As such, Bucharest's government rejected the support for Aurel Onciul's newspaper "Foaia Poporului" and the gratuities for its transport inside Romania.

Also, Georgescu found that Romanians from Bukovina were divided into three political groups, but only two of them were truly significant: nationalists and

¹ See Marian Olaru, *Activitatea politică a lui Aurel Onciul (1904-1918)*, "Analele Bucovinei", II, 1995, nr. 2, pp. 275-289 ; Idem, *Despre crezul politic al lui Aurel Onciul*, "Analele Bucovinei", IV, 1/1997, pp. 175-180.

² Idem, *Mișcarea națională a românilor din Bucovina*, Rădăuți, Editura Septentrion, 2002.

democrats³. The Independent Party (or the Center *Mittelpartei*) had a political doctrine almost identical to the nationalist, but generally characterized by obedience to the Austrian government. Greatly weakened, independents were denying the cooperation with “Cultural League”, while Democrats kept their attitude of hostility. Romanian National Party of Bukovina was politically isolated because of the joint actions by government and local Democrats. Georgescu believed that the followers of Aurel Onciul are a “clique gathered around the family Onciul - Lupu⁴”. Their political purposes were not to improve Romanian’s situation in the Duchy of Bukovina, but rather personal or group interests. The Democratic Party, led by Aurel Onciul made national concessions to Ruthenian, German or Poles, which affected the autochthon population⁵. By “Land Bank”, created from the initiative of this party and provincial parliament, Democrats have drained resources and wealth peasantry Church Fund. A million crowns deficit was covered by government support, but the province was forced to contract new loans. They became *instruments of blackmail in the hands of government*, losing their action freedom. In addition, Romanian consul in Bukovina accused Aurel Onciul that “he has no national identity”.

In political or church matters, he rather supported Ruthenians against Romanians, affirming insincerely, that denationalization is not applied systematically in Bukovina. In fact, the Church Fund couldn’t offer scholarships to Romanian students, but only those of Ukrainian Orthodox religion. A number of senior officials in Bukovina (Second Deputy Governor, top prosecutors in Chernovtsy and Suceava) were declared unfit and demoted to lower positions. At the moment of Bukovina’s Union⁶ with Romania, Aurel Onciul was considered a traitor and was excluded from the political activity by the Romanian Kingdom authorities.

---

³ Mihai-Ștefan Ceașu, *Parlamentaris, partide și elită politică în Bucovina Habsburgică*, Iași, 2004 and Ioan Cocuz, *Partidele politice românești din Bucovina (1862-1914)*, Suceava 2003.

⁴ Florea Lupu, *Constatări și lămuriri asupra mișcării politice a românilor bucovineni...*, Cernăuți, 1923.

⁵ Mihai Iacobescu, *Elita românilor bucovineni între anii 1862-1918*, in *Bucovina (1861-1918): Aspecte edificatoare pentru o Europă unită?*, Suceava, 2002.

⁶ D. Hrenciuc, *Minoritatea polonă în Bucovina*, „Analele Bucovinei”, VII, 2/2000, pp. 439-457; *Un capitol din recunoașterea diplomatică a Marii Uniri. Problema Bucovinei în cadrul Conferinței de Pace de la Paris (1919-1920). Contribuții istorice*, „Analele Bucovinei”, X, 2/2003, pp. 439-449; *Continuitate și schimbare: Integrarea minorităților naționale din Bucovina istorică în Regatul României Mari (1918-1940). Perspectiva Național-Liberală (1918-1928)*, Rădăuți, Editura Septentrion, 2005; Rodica Iațencu, *Unirea Bucovinei cu Regatul Român. Integrarea politico-administrativă (II)*, „Analele Bucovinei”, X, 1/2003, pp. 155-193; *Unirea Bucovinei cu Regatul Român. Integrarea politico-administrativă (III)*, „Analele Bucovinei”, X, 2/2003; Radu Economu, *Relațiile politico-diplomatice între România și Ucraina în perioada 1918-1940*, „Glasul Bucovinei”, III, nr. 4/1996, pp. 8-12; Pavel Țugui, *Unele precizări cu privire la revenirea Bucovinei la România*, „Analele Bucovinei”, III, 2/1996, pp. 467-476; Ion Zadik, *Generalul Iacob Zadik și revenirea Bucovinei la România*, „Analele Bucovinei”, V, 1/1998, pp. 21-29.

„D’le Min(inistru),

Prin raportul meu cu No. 599 din 1/14 Iunie curent, am avut onoarea a arăta Ex. V. că viața politică a Românilor bucovineni prezintă simptome noi. Aceste simptome se manifestă pe de-o parte în ținuta Guvernului față de Români, pe de alta în raporturile reciproce dintre diferitele partide românești de aici. În ceea ce privește pe Guvern, situațiunea politică creată prin ultima criză balcanică l-a făcut să fie mai bănuitor, căci de când s-a văzut avântul cu care s-a făcut mobilizarea la noi și rolul pe care ni l-am dobândit prin pacea de la București, toate cercurile oficiale și toate păturile sociale austriace, după cum aceasta se vede și în Bucovina, sunt cuprinse de neliniște și chiar frică în privința ținutei României în viitor. Informațiunile pe cari le aduc încoace diferite persoane cari se întorc din România și cari spun că la noi nu se vorbește decât de reluarea părților românești aflate sub sceptrul Habsburgic, contribuesc a mări această neliniște încât aici pretutindeni se poate auzi vorbindu-se că într-adevăr România se pregătește acum ca să pună mâna pe Bucovina, Transilvania și Banat. Din această cauză, se pare că suntem considerați ca un stat cu intențiuni ostile Monarhiei. Suntem, de exemplu, bănuți că trimitem spioni în Austro-Ungaria. Până și dezertorii din armata noastră cari voesc să se stabilească în Bucovina sunt presupuși a fi venit în Austria din ordinul autorităților noastre militare, după cum am putut vedea cu chiar ochii mei în niște dosare ce mi-au fost trimise din greșeală de Prefectura din Rădăuți, pentru verificarea declarațiilor dezertorilor respectivi.

În consecință, jandarmeria și poliția supraveghează pe fiecare supus român care vine în Bucovina, și cu această ocaziune organele inferioare fac arestări fără rost și cauză, oprind și persoane cu acte doveditoare în regulă. Satele românești din sudul Bucovinei, cari sunt aproape curat românești, și poate din această cauză inspiră mai puțină încredere stăpânirii, se găsesc sub un control neconținut și supărător al serviciului de siguranță, astfel că, chiar niște țărani liniștiți și nepricepuți în ale politiceii sunt bănuți a avea legături politice cu România. Profesori și funcționari români sun trași la răspundere pentru niște articole ce ar fi trimis ziarelor din București și pentru că întrețin corespondență cu Dl. Iorga. Scrisori cari sosesc din România, ajung violate în mâna adresaților și orice manifestațiune națională a Românilor bucovineni, care mai înainte trecea neobservată, astăzi este comentată și supravegheată de autorități.

Cu un cuvânt, s-a întreprins o goană și contra unor închipuiți vrăjmași ai Statului și acest sistem fiind odată inaugurat, fiecare funcționarăș și agent, doritor a arăta zel patriotic și a-și câștiga merite, se grăbește a contribui și ele la opera de salvare a Monarhiei, fără a mai examina mult dacă ceea-ce raportează este și conform cu adevărul. Astfel, la Guvernamentul local și la comandamentul jandarmeriei și chiar și la autoritățile centrale din Viena ar fi parvenit nenumărate denunțuri relative la pretinse gesturi iredentiste ale diferiților Români bucovineni. Este însă semnificativ că denunțurile nu se referă decât la persoane despre care se știe că aparțin partidului național.

Aceasta se datorește deputatului Onciul (n.n. Aurel) și aderenților (prietenilor săi) Mihail Chisanovici și Romul Reutz, șefi ai partidului democrat, cari văzând nervozitatea Guvernului imp(erial). Reg(al). în privința ținutei viitoare a României și impresia adâncă pe care au făcut-o în Austria și adunările Ligii Culturale, au profitat de ocazie, spre a calomnia pe naționaliști, adversarii politici, sugerând Guvernului bănuiele în privința lealității lor față de Tron și de Stat. Încă din vara anului trecut aproape cu fiecare număr al ziarelor <<Foia Poporului>> și <<Die Wahrheit>>, în adunările lor politice, în ședințele oficiale ale diferitelor instituțiuni, precum și în conversațiune particulară, (...) ei denunță fără de scrupul și de măsură pe naționaliști pe iredentism, adică de legături ascunse cu România și au ajuns până a face reproșuri în această privință și Mitropolitului Repta și a provoca scandaluri de felul aceluia despre care tratează raportul meu cu No. 599 (...).

Obiceiul de a denunța pe adversarii săi politici și de a calomnia România nu este nou la deputatul Onciul. El și-a început cariera sa politică tot în felul acesta, după cum s-a văzut și în procesul său cu Baronul Eudox Hormuzaki, în care amestecase și persoana domnului Tit Maiorescu și despre care acest oficiu a avut onoarea a informa Ministerul sub No. 190 din 31 Mai 1904. Este receta (n.n. rețeta) probată a renegatului Nocala Wassilko pe care o urmează, căci și acesta denunțând prin presă, în Parlament și până și la Împăratul pe Rutenii-bătrâni că întrețin legături ascunse cu Rusia, a reușit a-i nimici, câștigându-și el la stăpânire aureola unui salvator al patriei și partidul său rămânând unicul partid rutenesc în Bucovina.

Același scop îl urmărește și șeful partidului democrat român, deși știe bine că naționaliștii sunt oameni liniștiți, departe de a fi iredentiști și nu primesc din România nici un fel de încurajare, în această privință. O face spre a discredita și nimici partidul național, pentru ca apoi democrații să rămână stăpâni pe situațiune și să-și asigure și pentru viitor mandatele, pe cari le-au periclilit prin faptele lor în timpul celor 12 ani de când s-au ivit pe arena politică. Se pare că această tactică este binevenită și Guvernului, căci în modul acesta el ar putea scăpa de naționaliști și prin urmare și de rezistența pe care i-o fac în diferite chestiuni în cari stăpânirea dorește să satisfacă pe Ruteni, cum a fost – spre exemplu – afacerea bisericească.

În afacerea bisericească, despre care am avut onoarea a informa Departamentul (...) prin rapoartele mele sub No. 934 și 1025 din 29 August și 25 Septembrie 1913, mai am de adăugat că Românii au înaintat pe la sfârșitul anului 1913, încă câte un memoriu Maiestății Sale Împăratului, precum și Ministrului Președinte, Ministrului Cultelor și Guvernatorului Bucovinei, prin care cer cu insistență o Episcopie separată pentru Ruteni, păstrându-se caracterul național român al actualei Arhiepiscopii. Aici, alăturat, am onoarea a înainta Excelenței Voastre (...) în textul german și în traducere română copii de pe memoriile respective.

Această nouă intervenire a Românilor a rămas ca și până acum fără de efect și este puțină speranță că guvernul o va lua îndeaproape în considerațiune, mai ales acum când acei cari au făcut-o, adică naționaliștii, au pierdut creditul la stăpânire și când partidul democrat s-a pus cu trup și suflet pe parte Rutenilor, (...) pe cari și Guvernul și chiar și Împăratul personal, ține să-i mulțumească.

În ceea ce privește adunările Ligei Culturale, ele, după cum am arătat mai sus, au făcut aice o impresie adâncă și cu ocaziunea aceasta s-a putut observa mai bine atitudinea pe care o au în afaceri naționale românești, diferiții factori cari fac politică în Bucovina. Guvernul le/a considerat ca un incident foarte desagrabil și compromițător pentru dânsul, mai ales că presa din Europa întregă a luat notiță de acele adunări, făcând deducțiuni în privința raporturilor dintre noi și Monarhie. Faptul că Guvernul le-a dat destulă importanță rezultă și din expedientul la care a recurs și despre care voi vorbi mai jos și, spre a se apăra de învinuirile ce i s-au adus și spre a liniști spiritele în România.

Publicul din Cernăuți a dat și el asupra celor ce s-a vorbit la adunările Ligei o deosebită atenție și pretutindeni s-a discutat cu interesul cel mai viu dările de seamă, aduse de ziarele noastre în privința aceasta.

Mijlocul cel mai potrivit de a convinge factorii competenți din România despre nedreptatea ce se face stăpânirii austriece, Guvernul a găsit că este a îndupleca chiar pe cei interesați în cauză, adică Românii bucovineni, ca să desaprobe și desminte învinuirile Ligei. Acesta a fost scopul pentru care au fost trimiși la București deputații Isopescul-Grecul și Mihail Chisanovici, despre cari am avut onoarea a raporta Ex. V. telegrafic sub No. 294 din 18 Martie trecut (...).

Deputatul din Parlament și din Dietă, Isopescul-Grecul, profesor universitar care în timpul din urmă a fost nobilat și decorat, și este cunoscut că vânează după măririi, și care, cu orice ocaziune caută să-și manifeste sentimentele sale ultra austriace, a fost pentru contele Berchtold cea mai indicată persoană pentru o asemenea misiune, mai cu seamă că deja cu o ocaziune anterioară se introdusese pe la diferiți oameni politici din București și avusese onoarea de a fi primit și de Maiestatea Sa Regele.

Pe de altă parte, deputatul dietal Mihail Chisanovici, de profesiune institutor la o școală primară din Cernăuți, a fost și el trimis în București pentru că are cunoștințe întinse în capitala noastră. În privința lui, trebuie să intercalez că este cunoscut în Bucovina întregă ca un om lipsit de orice sentiment național și de orice morală personală și politică. Este deci regretabil că o parte din ziaristii noștri și diferite centre culturale și politice de la noi, îi dai oare-care atenție, căci acest om, care, ca și șeful său Aurel Onciul, ori de câte ori se întoarce din excursiunile sale din România, își bate joc prin localurile publice din Cernăuți despre cele ce a auzit și văzut la noi, ne ponegrește în fața străinilor, criticând cu rea voință administrațiunea, instituțiile, societatea și moravurile noastre, nu merită să fie primit la noi decât cu dispreț. El a știut însă, dându-se în București drept bun român, să se introducă pe la diferite persoane politice și să obțină de la noi, în repetite rânduri, abonamente și ajutoare pentru <<Foaia Poporului>>, să capete bilete gratuite pe căile noastre ferate și pe vapoarele serviciului nostru maritim, și să găsească ospitalitate în coloanele diferitelor ziare din București.

Pe lângă intervenirile pe cari acești doi emisari au fost însărcinați a le face în București, Guvernul a mai înscenat și prin presa locală și aceea din Viena, o acțiune de justificare a partidelor românești și Românilor cu vază aice, să desmintă ei înșiși ca

---

nef fondate afirmațiunile Ligei Culturale. Cine nu a voit s-o facă de bună voie, a trebuit să cedeze amenințărilor.

Dintre toți, singuri naționaliștii s-au ținut cu demnitate în limitele strictului necesar. Ei au publicat un Comunicat prin care au declarat că în adevăr Românii bucovineni sunt nedreptățiți față de Ruteni, dară că partidul nu a cerut intervenție din străinătate și deci nu o poate aproba. Nu tot astfel și deputații din partidul așa-zis independent ca Baronul Nicu Flondor, Isopescul-Grecul și Teofil Simionovici. Aceștia, în loc să se mărginească a spune că nu au nici o legătură cu Liga și să decline răspunderea pentru acțiunile acesteia, s-au grăbit să facă prin interviurile pe care le-au dat presei locale și acelei din Viena, niște declarații politice slugarnice, ieșind astfel din rezerva pe care ar fi trebuit să o observe ca Români, față de o mișcare întreprinsă în interesul poporului, pe care pretind că îl reprezintă.

În ceea ce privește pe deputații democrați, Aurel Onciul, M. Chisanovici, R. Reuș și aderenții lor, ei au profitat cu prisosință de această împrejurare pentru a se insinua Guvernului ca partidul cel mai supus și devotat patriei și dinastiei. Aceștia, pe de o parte, prin interviuri și articole iscălite de dâșii, s-au repezit asupra Ligei și a țării noastre ca și când ar fi fost vorba că dorobanțul român încearcă să forțeze porțile Austriei, iar pe de altă parte, după cum am amintit mai sus, au început a calomnia și denunța naționaliștii, că ei ar fi inițiatorii protestului Ligei, etc. Naturalmente, că această ținută a democraților a fost pe deplin după placul Guvernului, după cum (...) conduita așa-zisului partid independent nu a lăsat nimic de dorit în privința gestului patriotic pe care stăpânirea îl cerea de la dânsul.

Însă, pentru că declarațiunea dată de naționaliști nu l-a satisfăcut, Guvernul a falsificat-o trimițând ziarelor din Viena comunicatul respectiv în redacție preschimbată și nu în textul alcătuit de partid. În același fel s-a procedat și în privința bătrânului naționalist Dionisie Bejan. Aceasta, pe lângă că este deputat dietal și consilier consistorial, mai este și președinte al *Asociației pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina* și deci o persoană marcantă în societatea românească din Cernăuți. Deoarece el a refuzat a se pronunța cu privire la acțiunea Ligei, Guvernul (...) nu s-a sfiit a publica un interview aprobator din partea părintelui Bejan.

(...) Trebuie însă să constat că afacerea cu Liga Culturală a slăbit situația politică a partidului naționalist. Deși oamenii politici români din Bucovina sunt divizați în trei tabere, totuși se poate zice că nu există decât două partide, acel național și acel democrat. Doar câțiva, între cari și Mareșalul Țării, Baronul Alexandru Hormuzaki se numesc independenți sau și partid de centru, s-au ales și ei tot pe programul național, și în luptă au fost învinși de democrați (...)"

Arhivele Ministerului Afacerilor Externe (i.e. Foreign Ministry Archives, București, fond E2, vol. IX, partea a II-a, filele 170-175.